

Hotet mot Norrbottens kommuner

Det kommunalekonomiska utjämningsystemet syftar till att garantera alla kommuner och landsting/regioner likvärdiga ekonomiska förutsättningar för att kunna tillhandahålla likvärdig service oberoende av strukturella förhållanden så som befolkningens sammansättning och beskattningsbara inkomster.

Utjämningsystemet består av fem olika delar; inkomstutjämning, kostnadsutjämning, strukturbidrag, införandebidrag och regleringspost.

Inkomstutjämningen syftar till att utjämna för skillnader i skatteintäkter mellan kommuner och mellan landsting. Inkomstutjämningen finansieras i huvudsak av staten. Kommuner och landsting garanteras genom ett inkomstutjämningsbidrag, 115 procent av en uppräknad medelskattkraft. Kommuner och landsting som har en skattkraft över den s.k. garantinivån betalar en inkomstutjämningsavgift till staten. Inkomstutjämningen finansieras i huvudsak av staten.

Kostnadsutjämningen syftar till att utjämna för strukturella behovs- och kostnadsskillnader, t.ex. skillnader i andelen barn eller andelen äldre. Utjämningsystemet ska inte utjämna för kostnader som beror på skillnader i vald servicenivå, avgiftssättning och effektivitet.

Strukturbidraget bestäms av befolkningsutvecklingen i berörda kommuner och landsting.

Införandebidrag är till för de kommuner och landsting som vid införandet av det nya utjämningsystemet 2014 fick en bidragsminskning eller en avgiftshöjning. Det årliga införandebidraget ges för den del av bidragsminskningen som överstiger 250 kronor per invånare. Införandebidragen trappas av stegvis med 250 kronor per invånare och år.

Regleringsposten finns för att statens bidrag inte ska påverkas av den fastställda nivån i inkomstutjämningen, och för att staten samtidigt ska ha kontroll över den totala kostnaden för utjämningsystemet.¹

¹ Statistiska centralbyrån (SCB) Kommunalekonomisk utjämning – Utjämningsåret 2018, december 2017.

I tabell 1 redovisas en översikt av den kommunalekonomiska utjämningen för kommunerna under perioden 2014–2018.² Sista kolumnen visar hela anslaget till utjämningsystemet från staten. På högra sidan av kolumnerna 2 och 3 (benämnd Avgifter) kan man se hur mycket som kommunerna betalar in till utjämningsystemet. I tredje kolumnen finns beloppen för kostnadsutjämningen där bidrag och avgifter är ungefär lika stora ut. Det innebär att inom kostnadsutjämningen är det mer eller mindre ett nollsummespel mellan kommunerna. I tabellen visas att det är inkomstutjämningen, som ska kompensera för skillnader i beskattningsbar inkomst, som är den största delen av utjämningsystemet. Denna del finansieras i huvudsak av staten.

Tabell 1 Kommunalekonomisk utjämning för kommuner, kommunsektorn totalt, 2014–2016, miljoner kronor

År	Inkomstutjämning		Kostnadsutjämning		Struktur- bidrag	Införande- bidrag	Reglerings- post	Totalt utfall
	Bidrag	Avgifter	Bidrag	Avgifter				
2014	61 548	-3 874	6 058	-6 071	1 908	2 428	2 235	64 231
2015	64 627	-4 218	6 369	-6 388	1 916	778	-377	62 707
2016	68 986	-6 351	6 640	-6 653	1 050	784	-337	64 121
2017	72 969	-7 157	7 150	-7 168	1 052	259	-97	67 007
2018	75 047	-7 354	7 448	-7 480	1 055	34	1 589	70 339

Utjämningsåret 2018 är det tolv kommuner³ som betalar mer i avgift till utjämningsystemet än vad de erhåller i bidrag, resterande 278 kommuner får ett nettobidrag från utjämningsystemet.

Företrädare för Sverigedemokraterna (SD) vill begränsa det belopp en kommun kan få i bidrag via den kommunalekonomiska utjämningen till max 10 % av kommunens skatteintäkt.

Elva av fjorton kommuner i Norrbottens län får ett nettobidrag från utjämningsystemet. De kommuner som inte får ett nettobidrag är Kiruna, Gällivare och Luleå. För Norrbottens län motsvarar bidraget 16 % av skatteintäkten. Denna andel varierar mellan 11 % (Piteå) och 56 % (Övertorneå) för kommunerna i Norrbotten, se tabell nedan.

² Statistiska centralbyrån (SCB) Kommunalekonomisk utjämning för kommuner 2018 – utfall, december 2017.

³ Danderyd, Ekerö, Lidingö, Lomma, Nacka, Sollentuna, Solna, Stockholm, Sundbyberg, Täby, Vaxholm och Vellinge.

En begränsning av bidraget till 10 % skulle ge kommunerna i Norrbottens län 924 miljoner mindre i bidrag från utjämningsystemet. I Absoluta tal skulle Haparanda få den största minskningen (-146 miljoner kronor) och Piteå skulle få den minsta minskningen (-22 miljoner kronor). Det är intäkter som kommunerna skulle behöva få in på annat sätt (till exempel via höjda skatter eller avgifter) för att inte den kommunala verksamheten skulle behöva minskas med motsvarande belopp.

För hela riket skulle denna begränsning leda till att 252 kommuner skulle få totalt 40,8 miljarder mindre i bidrag från utjämningsystemet.

Tabell 2 Kommunalekonomisk utjämnning för kommunerna i Norrbottens län, utjämningsår 2018

Kommun	Utfall	Skatteintäkt	Andel	Skillnad vid begräsning 10 %
Arjeplog	47	144	33%	-33
Arvidsjaur	109	307	36%	-79
Boden	252	1 390	18%	-113
Gällivare	67	1 043	6%	0
Haparanda	186	400	47%	-146
Jokkmokk	84	247	34%	-59
Kalix	200	779	26%	-123
Kiruna	84	1 361	6%	0
Luleå	273	4 030	7%	0
Pajala	146	284	51%	-117
Piteå	231	2 083	11%	-22
Älvsbyn	129	372	35%	-92
Överkalix	69	157	44%	-53
Övertorneå	106	187	56%	-87

Skillnad i bidrag vid en begränsning på 10 % av skatteintäkten i kommunen.

Källa: SCB och riksdagens utredningstjänst